

ПРЕГЛЕДИ

Ст. н. с. д-р ик. н. Ангел Димов

РЕФОРМИ НА ОБЩАТА АГРАРНА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Разгледани са извършените след 1992 г. реформи на Общата аграрна политика (ОАП) на Европейския съюз. Посочени са основните резултати от прилагането на тази политика в аграрния сектор на междудържавната общност. Определени са главните цели и механизми на ОАП, която ще се осъществява след източното разширяване на Евросъюза. Разкрити са възможностите за по-нататъшна стабилизация на фермерските доходи, за производство на екологично чисти и здравословни храни и за стимулиране развитието на селските райони.

JEL: Q17, Q18

Първи реформи на Общата аграрна политика на Европейския съюз

Близо пет десетилетия в Европейския съюз неотклонно се прилага *Обща аграрна политика (ОАП)*. Основните цели, принципи и механизми на тази политика са определени още при създаването (1957 г. в Рим) на Евросъюза от представителите на страните-учредителки - Франция, Западна Германия, Италия, Белгия, Холандия и Люксембург.

За набиране на финансови ресурси и осъществяване на ОАП през 1962 г. е създаден *Европейски фонд за ориентиране и гарантиране на селското стопанство (известен като FEOGA - ФЕОГА, от съкращението на френски)*. Фондът набира пари от мита, които се начисляват за внасяните в Общия пазар промишлени стоки от държавите извън Съюза, както и от данъка върху добавената стойност на страните-членки в размер на 1.6%.

Общата аграрна политика се насочва към формиране на единен междудържавен селскостопански пазар, който преди всичко заема централно място в интегрирането на европейските държави и след извършените разширения на Европейския съюз. Както е известно, през 1973 г. към него се присъединяват Великобритания, Ирландия и Дания, през 1981 г. - Гърция, през 1986 г. - Испания и Португалия, а през 1995 г. - Финландия, Швеция и Австрия (до 1994 г. ЕС се наричаше Европейска икономическа общност - ЕИО).

Общата аграрна политика на страните-членки на ЕС се състои от механизми (лихви, цени, експортни субсидии, преки субсидии, митни сборове, данъци) за *регулиране на обществените отношения*. С тях се улеснява оборотът на капитала в общността и се осигуряват сравнително високи доходи на земеделските стопани. Акумулират се инвестиционни ресурси за модернизация и обновяване на материално-техническата база на аграрния

сектор и повишаване рентабилността на селскостопанското производство. Постига се съчетаване интересите на производителите и потребителите на основни селскостопански стоки.

След като обаче в ЕС се постига (80-те години на XX век) селскостопанско свръхпроизводство, а общият му пазар се насища с пресни и преработени стоки, възниква задачата да се прилагат нови механизми на ОАП. С изпълнението на тази задача се цели да бъде ограничено свръхпроизводството на хранително-вкусови продукти и да се намалява общият (близо 50 млрд. евро) размер на предоставяните на аграрния сектор държавни субсидии. Във връзка с това през 1992 г. се поставя началото на *всеобхватна реформа на ОАП*. Пристъпва се към по-широко използване на преките плащания на фермерите. Започва прилагането и на следните механизми: временно изключване на земеделски земи от сеитбооборота; намаляване на мита и такси за внос на селскостопански стоки от страни извън Евросъюза; постепенно съкращаване на экспортните субсидии.

Реформите в ОАП продължават да се осъществяват и при изпълнението на приетата през март 1999 г. в Берлин *“Програма 2000” на ЕС*.

Споразумението под формата на *“Програма 2000”* е за период от шест години (2000-2006 г.) и съдържа главно пакет от финансови мерки, вкл. за по-нататъшно субсидиране на западноевропейското селско стопанство. Това споразумение очертава рамката и структурата на бюджетното финансиране в ЕС.

Размерът на бюджетните разходи в Съюза е определен на база 1997 г., когато сумата за осъществяване на ОАП съставлява половината от бюджета на междудържавната общност. Това отговаря на изискванията на СТО за намаляване на бюджетното субсидиране на земеделието.

Общо взето, реформите, залегнали в *“Програма 2000”*, засягат предимно зърнени и маслодайни култури, говедовъдния сектор и производството на млечни продукти и представляват своеобразно продължение на започналите през 1992 г. сравнително по-значими промени в ОАП. *“Програма 2000”* определя *главните насоки на по-нататъшното осъществяване на тази политика в ЕС*. Ето по-важните от тях:

- запазване обема на бюджетните разходи за субсидиране на земеделието;
- нарастване на квотата за млечни продукти с 1.2%;
- редуциране на изкупните цени на зърнените храни с 15%;
- намаляване на поддържаните изкупни цени на говеждо месо с 20% и частично изравняване на директните плащания;
- редуциране на директните плащания (с около 33%) за компенсиране на незасети площи с маслодайни култури;
- продължаване политиката на консервация (изключване от сеитбооборота) на 10% от обработваемите площи за зърнени, маслодайни и протеинови култури.

При изготвянето и реализацията на “Програма 2000” се извършва и своеобразна подготовка за разширяване на ЕС на Изток. Така се поставят основите за присъединяване на десет страни (Полша, Чехия, Унгария, Словакия, Словения, Литва, Латвия, Естония, Кипър и Малта) от Централна и Източна Европа към Съюза.

Определят се и нови цели и принципи на ОАП на ЕС. Съобразно съвременното състояние на аграрния сектор в Европа и света се избират и подходящи механизми на тази политика. Предвижда се през периода 2004-2013 г. в 25-те страни-членки на ЕС да се прилагат предимно следните механизми на ОАП:

- интервенционни изкупни цени;
- квоти;
- директни плащания на фермерите.

През адаптивния период (2004-2013 г.) в десетте новоприети страни повечето от селскостопанските субсидии ще се предоставят за развитие на селски райони и директни плащания на фермерите. Постепенно ще се преминава от субсидиране на произведени и предлагани на пазара селскостопански стоки към преки плащания за производство, извършвано по установени със закони екологични, санитарни и други стандарти.

Очевидно разширяването на ЕС на Изток ще се съпровожда с *нови реформи на ОАП*. Наред с предоставянето на субсидии за произведени количества селскостопански стоки ще се правят и преки плащания на фермерите за производство на растениевъдни и животински продукти по определени със закони стандарти. Все по-голяма част от отпусканите субсидии ще се изразходват за стимулиране производството на здравословни и екологично чисти храни.

След 2004 г. в 25-те страни-членки на ЕС ще се преследват редица нови цели на ОАП. По-важните от тях са:

- продължаване поддръжката и стабилизацията на фермерските доходи;
- поддържане производството на здравословни и качествени храни;
- отглеждане на здрави селскостопански животни;
- поддържане на всички земеделски земи в добро агротехническо и екологично състояние;
- продължаване на мероприятията, способстващи за подобряване чистотата на околната среда;
- подкрепяне развитието на жизнеспособни селски райони;
- усъвършенстване и взаимно приспособяване на стопанските структури на страните-членки на ЕС.

Посочените цели на ОАП съществено се различават от тези, поставени през 1957 г., когато се създава Съюзът. Тогава в западноевропейските държави все още не са преодолени последиците от опустошителната Втора световна война и липсват нужните храни за изхранване на значителна част от населението. Ето защо по онова време западноевропейските държавници

поставят като главна цел да се увеличи селскостопанското производство, да се стабилизируют пазарите, да се осигурят търсените от потребителите селскостопански стоки на приемливи цени.

Сега тези цели са преизпълнени, а свръхпроизводството на храни в ЕС се превръща в един от най-острите проблеми на междудържавната общност. То се съпровожда с трупане на огромни излишъци, чието съхраняване поглъща допълнителни разходи на човешки, материални и финансови ресурси.

На табл. 1 е представена разликата между предишните и сегашните цели на ОАП.

Таблица 1

Цели на Общата аграрна политика на ЕС

1957 – 2007 г.	2007 – 2013 г.
Да се осигури добро жизнено равнище на фермерите	Да продължи стабилизацията и повишаването на фермерските доходи
Да се стимулира растежът на селскостопанското производство	Да се стимулира производството на екологично чиста селскостопанска продукция и да се създадат благоприятни условия за отглеждане на животните
Да се осигуряват нужните селскостопански стоки на приемливи цени	Да се осигуряват здравословни храни
Да се осигурява ритмично снабдяване на аграрните пазари	Да се ограничи селскостопанското свръхпроизводство и да се премахнат натрупаните хранителни излишъци
Да се стимулира износът на селскостопански стоки	Да се стимулира развитието на жизнеспособните селски райони
Да се търсят източници за увеличаване размера на селскостопанските субсидии	Да се определи таван, предел на постоянно растящите селскостопански субсидии

За постигане на новите цели на ОАП (обозначавани с термина “всеобхватна законосъобразност”), земеделските субсидии ще се предоставят не само за стимулиране на разширеното селскостопанско производство, но и за подобряване качеството на произвежданата продукция. Част от бюджетните пари, които се дават на селскостопанските производители, ще се изразходват за водене на устойчиво и екологично чисто земеделие.

С оглед на това се залагат *нови принципи на ОАП*. Един от тях е, че в системата на бюджетно селскостопанско субсидиране се отделят директните индивидуални плащания на фермерите. Създава се специална финансова сметка за такива плащания на фермери, спазващи установени със закони стандарти. Макар и много на брой обаче, тези плащания ще се правят едновременно, наведнъж през годината, при това по възможно най-опростена схема.

Опростяването на процедурите, свързани с отделните плащания на фермерите по линия на “всеобхватната законосъобразност”, предполага

децентрализация на административната власт. Очаква се по този начин фермерите да бъдат освободени от досегашните им задължения да попълват голям брой документи за получаване на субсидии и зависимостта им от чиновническата бюрокрация да бъде сведена до минимум.

При тази промяна в ОАП на ЕС се преминава от субсидиране по линия на т. нар. "първи стълб" (образуван от пазарни механизми като интервениране на пазара, осигуряване на нисколихвени кредити, предоставяне на експортни субсидии) към "втори стълб" – директни плащания на фермерите за спазване на стандарти при производството на растителни и животински продукти.

Прилагането на такава политика предполага промяна и в бюджетната структура на Европейския фонд за гарантиране и ориентиране. В тази структура ще нараства делът на паричните ресурси, предназначени за отделни, директни индивидуални фермерски плащания. Същевременно ще се балансират субсидиите за пазарно регулиране на производството и износа на селскостопански стоки. Предвижда се ФЕОГА да се реструктурира, като се прехвърлят парични ресурси от първи към втори "стълб" или от т. нар. "синя" пазарна кутия към съдържащата пари за директни индивидуални фермерски плащания "зелена" кутия.

Въвеждането на директни индивидуални фермерски плащания (по отделна сметка) в новите страни-членки на ЕС ще способства за тяхното по-лесно адаптиране към водената ОАП. Смята се, че по този начин ще се намалят високите темпове на нарастване на бюджетните селскостопански субсидии и ще се поставят горни граници на техния общ размер в разширения ЕС.

През декември 2002 г. в Копенхаген лидерите на 15-те страни - членки на Съюза постигат съгласие да бъде определена *горна граница на общия размер на селскостопанските субсидии*. Те приемат в рамките на този размер (около 50 млрд. евро) през периода 2004-2013 г. да се прави разпределението им между старите и новите страни - членки на ЕС и да се отпускат полагаемите се помощи на фермерите.

Съгласно постигнатата договореност е предвидено едва през 2013 г. в разширения ЕС да има равноправно и равностойно разпределение на общите селскостопански субсидии между неговите стари и нови страни - членки. През 2004 г. директните фермерски субсидии за новоприетите държави ще представляват около 25% от отпусканите по съществуващата система на старите 15 страни-членки. През 2005 г. техният дял щял ще нарасне на 30%, а през 2006 г. - на 35%.¹

Вече е одобрена и дългосрочна прогноза (за периода 2004-2013 г.) за общия размер на държавните селскостопански субсидии в ЕС. Направено е разпределение на сумите, които ежегодно ще се предоставят на 15-те стари и 10-те нови страни - членки на Съюза. Предвижда се през 2013 г. субсидиите

---

¹ European Commission. Directorate-general for Agriculture, EU Agriculture and Enlargement. Brussels, 2003, p. 3.

и за двете групи държави да се отпускат по еднаква схема, като горната им граница ще достигне около 50 млрд. евро. От тях към старите страни-членки ще се насочват над 43.5 млрд. евро, а към новите – 6.5 млрд.

Това разпределение обаче не съответства на съотношението между поземлените ресурси на двете групи страни, което е по-малко и от процентното съотношение между броя на населението в тях (табл. 2).

Таблица 2

Прогнозни разходи за аграрния сектор на Европейския съюз

ЕС	2013 г.		2002 г.		2002 г.	
	млрд. евро	%	Обработваема земя		Население	
			млн. дка	%	млн.	%
ЕС – 25	50	100	1.666	100	452	100
ЕС – 15	43.5	87	1.283	77	378	84
ЕС – 10	6.5	13	383	23	74	16

Съставена по Eurostat, European Commission, CAP Reform. 2003, p. 10.

През 2002 г. населението на десетте страни, които вече са получили покани за встъпване в ЕС, наброява около 74 млн. човека, а броят му в подготвящите се за членство държави (България, Румъния и Турция) възлиза на близо 100 млн. човека. При евентуалното им приемане в ЕС, общият брой на населението на междудържавната общност ще достигне около 550 млн. човека. Такъв огромен брой хора от различни националности трудно могат да се управляват под формата на "съюз на отечествата", особено при господството на финансовата и политическата олигархия в обществото и неолибералната глобализация на стопанския живот на народите. Не случайно ръководителите на някои държави (Франция, Германия, Белгия, Люксембург) сякаш вече предугаждат, че ЕС може да се превърне в обикновена асоциация за свободна търговия² и предприемат мерки за по-тясно сътрудничество и взаимодействие. Те предлагат в Съюза да се формират две групи държави, които да се интегрират по отделни "писти"; създават общи военни корпуси за бързо реагиране и други съвместни организации.

При определяне размера на селскостопанските субсидии за всяка страна - членка на ЕС би трябвало да се отчитат и нейните вноски (1.6% от ДДС) в Европейския фонд за гарантиране и ориентиране. Тези вноски могат да са относително високи спрямо селскостопанските субсидии, които се отпускат на страната от ЕС.

² Вж. по-подробно Димов, А. Българската геополитика. С., Изд. "Хр. Ботев", 2001, с. 67-77.

Важен принцип на ОАП е да се поддържа оптимален баланс между пазарните субсидии за земеделието и директните фермерски плащания, както и подпомагането на отделните фермери да се извършва предсказуемо, прозрачно и справедливо.

Новата ОАП ще почива и на принципа на *интегриране на аграрната екологичната политика в селскостопанския сектор*. С комплексното прилагане на инструментите на тези политики е възможно да се произвеждат здравословни и екологично чисти хранителни продукти. Изпълнението на такава задача предполага и по-пълно адаптиране на аграрните политики на европейските държави, което би трябвало да обхваща предимно тяхната поземлена, структурна, екологична, икономическа, вкл. и външнотърговска политика.

Ръководителите на страните-членки на ЕС са постигнали договореност за по-широко разгръщане на екстензивното, но устойчиво земеделие. Вече се препоръчва извършването на основни агротехнически практики да става по общоприети правила. При всички случаи обаче се изисква по-нататъшно увеличаване на фермерските доходи. Дотирането на земеделието и изобщо на аграрния сектор трябва да се подчинява на принципа за поддържане равнището на фермерските доходи и за задоволяване на постоянно растящите потребности на консуматорите на храни, в т.ч. и на данъкоплатците.

Очевидно с поставянето на посочените нови цели и принципи на ОАП на ЕС до голяма степен се променя и нейната философия. Както посочва еврокомисарят по селското стопанство и риболова Франц Фишлер, така се слага началото на "нова ера" в международните аграрни отношения.³

Промените в целите и принципите на ОАП обхващат и нейните основни механизми. Преследването на всяка политическа цел ще става чрез прилагане на подходящи и ефикасни методи, инструменти и начини на действие.

Механизми на общата аграрна политика на съвременния Европейски съюз

В разширения на Изток ЕС ще се работи предимно за постигане на набелязаните *нови цели на ОАП*: стабилизация и повишаване доходите на фермерите; поддържане на всички стопанисвани земеделски земи в добро агротехническо и екологично състояние; производство на здравословни и екологично чисти храни; отглеждане на здрави селскостопански животни; поддържане на екологично чиста околна среда; развитие на жизнеспособни селски райони.

При преследването на тези цели ще се спазват определени ръководни начала и принципи. Последователно ще се прилагат адекватни и ефикасни икономически и политически механизми.

Преди всичко ще продължи практиката да се поддържат равнищата на *изкупните цени на определени селскостопански стоки*. Все повече ще се

---

³ Fischler, Fr. Final Press conference. Luxembourg, 26 June, 2003.

усъвършенства системата на интервениране и регулиране на общия аграрен пазар.

Засега се предлага да бъде отменено само интервенирането на пазара на ръж и картофи. Така ще може да се ограничава по-нататъшното натрупване на ръжени излишъци. Стопаните обаче пак ще ползват предимствата на системата на интервениране и ще разширяват посевните площи на други житни култури, например на ечемика. По такъв начин ще може да се реструктурира и зърненото производство.

С намаляване ролята на интервенционните цени все повече губи смисъл и съществуването на действащата система за тяхното коригиране през отделните месеци и сезони. Главно поради това се предлага след време да бъде прекратена практиката на прилагане на сезонни цени на житни зърнени храни.

С оглед да се повишават доходите на животновъдите пък се предвижда увеличаване на пазарните цени на говеждото и овчето месо, но от това ще печелят главно собствениците на едрите и механизирани животновъдни краве- и овцеферми.

Общо взето, в ЕС се прокарва политика на намаляване, редуциране на изкупните цени на основни селскостопански стоки. Планира се редуциране на интервенционните цени на жизненоважни хранителни продукти - пшеница, ориз, мляко, краве масло и обезмаслено мляко на прах. Предвижда се през четиригодишния период (2004-2007 г.) интервенционните цени на житните зърнени храни да бъдат намалени от около 101 евро на тон на 95.35 евро на тон.⁴

Почти наполовина ще бъде понижена изкупната цена на ориза - очаква се тя да се закрепя на около 150 евро на тон, но се предлага да се предприемат специални мерки, вкл. и интервениране на оризовия пазар, когато падне под 120 евро на тон.

Набелязани са мерки и за известно редуциране на поддържаната изкупна цена на млякото, което обаче се обвързва със съответстващо нарастване (с 1% през 2007-2008 г.) на определената за годишното му производство квота. Минималното увеличаване на тази квота ще да бъде на база ежегодните количества произвеждано мляко след пълното реализиране на "Програма (Agenda) 2000".

Десетилетия наред в ЕС производството на мляко и млечни продукти (сирена, кашкавал, масло) се регулира с помощта на добре функционираща квотна система (сега годишната квота за производство на млечни продукти в ЕС е 120 млн. т). Решено е тази система да бъде запазена и през следващото десетилетие, главно за да бъдат закриляни животновъдните ферми и да се осигуряват стабилни доходи на фермерите.

Прогнозира се през периода 2004-2008 г. в ЕС ежегодно да се редуцират изкупните цени на маслото и обезмасленото мляко на прах съответно с 5 и 3%. Към края на този период общото намаление на изкупните

---

⁴ European Commission. Directorate-general for Agriculture. CAP Reform. Brussels, 2003, p. 13

цени на маслото ще бъде с около 25%, а на обезмасленото мляко на прах с 15%,⁵ което ще кореспондира с поетия ангажимент през същия период да бъде редуцирана изкупната цена на млякото средно с около 28%.

Същевременно се очаква интервениращите покупки на масло да бъдат премахвани за лимит от около 30 хил. тона годишно, като се предлага над този лимит покупките да се правят по специална процедура.

След десетина години интервенционните изкупни цени на кравето масло и обезмасленото мляко на прах ще бъдат чувствително редуцирани (вж. табл. 3).

Таблица 3

Редуциране на поддържаните изкупни цени на основни селскостопански стоки в ЕС (евро/т)

Стока	1999 г.	2000-2004 г.	2004-2008 г.
Житно зърно	119	101	95
Кравето масло	3280	2790	1813
Обезмаслено мляко на прах	2060	1750	1440

Съставена по Eurostat, European Commission, CAP Reform. 2003.

Очевидно и в бъдеще широко приложение ще намират квотните механизми на ОАП на ЕС. Ръководителите на Съюза ще налагат квоти за производство, износ и внос на основни пресни и преработени селскостопански стоки (мляко, масло, месо, грозде, вина, тютюн, цигари и т.н.).

Смята се, че чрез определяне на квоти на количествата стоки, които могат да се произведат в отделните страни-членки на ЕС, се способства за балансиране на тяхното търсене и предлагане на общия междудържавен пазар. По този начин ще се формират цени, близки до реалната стойност на тези стоки.

Обикновено всяка квота за производство на дадена стока се определя на базата на количествата, които са произвеждани от нея в страната, преди да бъде присъединена към ЕС. Ето защо първостепенна задача на държавата-кандидатка за членство е да оптимизира броя и размера на земеделските си стопанства, да разширява селскостопанското си производство и най-вече площите на експортно ориентирани култури, в т.ч. и на трайните насаждения (лозя, овощни градини).

Характерно за бъдещата ОАП на ЕС е, че определянето на квотните механизми за производство на даден селскостопански продукт все по-тясно ще се обвързва с предоставяните дотации под формата на *отделни индивидуални фермерски плащания*. Фермерите, които спазват квотния принцип и ограничават своето производство до размера на спуснатите им квоти, ще бъдат щедро възнаграждавани с бюджетни субсидии и помощи.

⁵ Пак там, с.14.

Други пък, в чиито ферми се заобикаля квотната система и не могат да се изпълняват стандартите за производство на екологично чисти и здравословни храни, както и на другите нормативни изисквания за "всеобхватна законосъобразност", ще бъдат оставени на самоиздръжка. В условията на неравнопоставеност на свободния пазар обаче, където ще трябва да се конкурират с държавно субсидирани фермери, такива земеделски производители ще бъдат разорени. Много от тях ще се принудят да разпродават на безценица своята земя и другото си движимо и недвижимо имущество. Още повече, че при установени нарушения на законовите разпоредби за производство на евтини храни в екологично чиста среда съответните производители ще бъдат строго наказвани и санкционирани, вкл. и с големи парични глоби.

Вероятно тази политика ще се окаже гибелна и за милиони български земеделски производители. Повечето от тях неминуемо ще фалират, тъй като не разполагат с нужните финансови и материални ресурси за производство на здравословни, екологично чисти и конкурентни храни в своите малки кравеферми (по 1-2 крави) и върху дребните си (около 3 дка) ниви, чиито почви вече са бедни на хумус, минерални и органични вещества (през последното десетилетие българските земеделски земи почти не се торят и с фосфорни торове).

През следващото десетилетие ОАП на ЕС ще включва основно *две групи директни индивидуални субсидии за фермерите*. Към едната се отнасят индивидуалните фермерски плащания (за компенсиране на фермери, понасящи загуби от орязани изкупни цени и други управленски решения), а другата включва предимно т. нар. специални директни плащания на стопани, отглеждащи селскостопански култури върху максимално гарантирана площ (МГП).

Очаква се в разширения на Изток Евросъюз все по-голямо приложение да намират и двете групи индивидуални фермерски плащания, които ще бъдат заведени в отделна сметка. С тях ще се заменят и повечето *премии*, които се дават на западноевропейските фермери за отглеждане на определени селскостопански култури и животни.

През 1992-2006 г. в 15-те страни-членки на ЕС фермерите получават директни плащания за компенсация при консервиране на земи и пасмент на стоки, чиито изкупни цени са орязани. След този период обаче директните фермерски плащания постепенно ще загубят своя компенсационен характер и ще станат обикновени директни плащания за поддържане на доходите.

Фермерите от ЕС ще получават индивидуалните си плащания на базата на посочена сметка (от периода 2000-2002 г.), покриваща плащанията за житни посеви, говеждо и телешко месо, мляко и млечни продукти, овце и кози, картофи, бобови, ориз, семена и сухи фуражи. На базата на предоставяните през 2003 г. субсидии пък в бъдеще ще се определят преките плащания за производството на други култури като захар, зехтин, тютюн и памук, а вероятно и на плодове, зеленчуци и вино. Индивидуалните

фермерски плащания ще бъдат разпределени в схемата за "всеобхватна законосъобразност" с оглед да се улеснява тяхното ритмично привеждане.

Претенцията за индивидуално плащане ще се доказва с документи за притежание или арендуване на посевни площи. В тях няма да се включват постоянни посеви, гори и неселскостопански земи.

Индивидуални или други директни помощи (в размер около 500-1500 евро на ферма годишно) ще се дават на фермери, които изпълняват общоевропейските агротехнически правила и предписания и спазват установените със закони стандарти. Такива стандарти ще бъдат разработени преди всичко за производство на здравословни храни, за отглеждане на здрави животни, опазване чистотата на околната среда, здравеопазване и безопасност на труда, поддържане на всички земи в добро агротехническо и екологично състояние. (Планира се още през 2005 г. да стартира производството на здравословни и екологично чисти храни по стандарти).

Индивидуални субсидии ще се дават само на фермери, които поддържат пряка връзка със земята и са активни производители. Предполага се, че индивидуалното субсидиране още повече ще ги привързва към земята, ще ги стимулира да се грижат за нея, да подобряват плодородието ѝ и ефективно да я използват за производство на селскостопански стоки.

Набелязват се мерки и за постепенно прекратяване на практиката да се извеждат от сеитбооборота и маргинализират земеделски земи. По всяка вероятност ще бъде премахната и системата на предоставяне на премии в зависимост от броя на отглежданите селскостопански животни.

Характерно за новата ОАП на ЕС е, че *на дребните земеделски стопанства няма да се отпускат индивидуални субсидии*. Предполага се, че като се лишат от това тяхно право, ще се даде допълнителен тласък на дълбокия и повсеместен процес на концентрация на селскостопанското производство чрез сливания на ферми. В същото време обаче ще се извършва редуциране на директните плащания на по-големите ферми, като част от спестените ресурси ще се използват за финансиране на селски райони.

Смята се, че с по-широкото прилагане на индивидуалните фермерски плащания и отделянето им в самостоятелна сметка все повече ще се засилва и развитието на селските райони. По този начин ще се създават условия за повишаване доходите на повечето фермери в отдалечени и изостанали краища на страните.

Предвижда се да бъдат отпускани *директни индивидуални субсидии за производство на зърно от житни култури*. Бюджетни пари се предоставят на зърнопроизводители, чиито доходи биха се намалили вследствие на оряване на поддържаните интервенционни цени на житни продукти.

Вече е договорено след 2004 г. директните плащания за засети с житни култури площи и други свързани с тях посеви да бъдат увеличени от 63 на 66 евро на тон. Тази сума да бъде прибавяна към всяка сметка за отделно, индивидуално фермерско плащане.

Планирано е да продължи поддържането на производството на *твърда пшеница*, но размерът на директната помощ на фермерите от традиционните зони (където за нейното отглеждане има благоприятни почвено-климатични условия) да бъде намален от 344.5 на 250 евро на хектар. Тази сума също ще бъде включена в сметката на отделните фермерски плащания.

Засега се запазва специалната директна помощ (139.5 евро на хектар), която се отпуска на производителите на твърда пшеница, отглеждана в други, нетрадиционни за нея райони. Намеренията обаче са в продължение на три години, като се започне от 2004 г., постепенно да се прекрати предоставянето на тази специална помощ.

В бъдеще производителите на твърда пшеница от подбрани сортови семена и традиционните зони ще получават нова специална премия за постигнатото високо качество. Оценката за качество ще се дава и съобразно получаваните от твърдата пшеница грис и макаронени изделия. Размерът на премията ще бъде около 40 евро на хектар твърда пшеница, отглеждана в традиционните производствени зони. Нейното изплащане ще става в рамките на лимита на максималната гарантирана площ (МГП).

С директна парична помощ ще се регулира и производството на селекционирани *сортове семена*. Тази помощ ще се изплаща за тон произведени семена и ще се интегрира в отделното фермерско плащане. Предвижда се през следващото десетилетие в 25-те страни-членки на ЕС да се правят и *повече специални фермерски плащания*. Така ще се стимулира развитието на селскостопанското производство, без пряко да се влияе върху конкурентните отношения на международните аграрни пазари.

Специални директни помощи ще се дават на фермери, които отглеждат *протеинови култури*. Досега е плащана добавка към изкупната цена на протеинови (богати на белтъчини) храни в размер на 9.5 евро на тон. Тази добавка ще се преобразува в специално фермерско плащане, възлизащо на 55.57 евро за хектар засята площ. То ще се изплаща в рамките на определения за ЕС лимит на една нова МГП, която ще бъде около 1.4 млн. ха (14 млн. дка).

Специални помощи ще получават и собствениците на *орехоплодни насаждения* (орехи, фъстъци, лешници). Сегашната система на предоставяне на субсидии за тези ферми ще бъде заменена със специално плащане в размер на 100 евро на хектар. В ЕС обаче са гарантирани плащания за около 8 млн. дка орехоплодни насаждения, които са разпределени между страните-членки (в рамките на националните МГП). В отделните държави могат да се отпускат още до 109 евро на хектар.

По особен начин ще се извършва директно фермерско субсидиране на производството на *сухи фуражи*. Държавните субсидии за фуражния сектор ще се разпределят между растениевъдите, които отглеждат фуражни култури, и индустрията за изготвяне на фуражи. Директното поддържане на фермите, в които се отглеждат фуражни култури, ще бъде интегрирано в системата на индивидуалните фермерски плащания. Тези ферми ще бъдат

пряко субсидирани съобразно с връзките им с фуражната индустрия. Във всяка страна-членка на ЕС фуражните ферми ще получават директни субсидии, чиито горни граници ще бъдат отнесени към текущата сметка на системата за държавно гарантирани количества.

През преходния четиригодишен период (2004-2008 г.) на източното разширяване на ЕС ще се прилага опростена схема на индивидуално субсидиране на дехидрирането и слънчевото сушене на фуражите във фуражната промишленост, което също ще бъде отнесено към системата за държавно гарантирани количества.

Подобни директни помощи ще се дават и на производителите на *картофи и картофено нишесте*. Фиксирана е сума, възлизаща на 110.54 евро на тон скорбяла. Половината от тази сума ще се включва в индивидуалните фермерски плащания на базата на предишния принос на фермата към отрасъла и историческите доставки на картофи за индустрията. Остатъкът ще бъде предоставян като специално плащане за стандартно технологично производство на картофено нишесте. Минималната цена на картофите се премахва.

Посредством индивидуални фермерски плащания ще се поддържат и *посевите с енергийни култури*. Предложено е да се дава помощ ("въглероден" кредит) по 45 евро на хектар енергиен посев. През периода 2004-2008 г. в ЕС индивидуални субсидии ще се отпускат за МГП от 1.5 млн. ха (15 млн. дка). Помощите ще бъдат предоставяни само в районите, където производството се извършва по договор между фермера и преработвателната индустрия. Това изискване не е задължително за ферми със собствени преработващи предприятия.

За успешното прилагане на новата ОАП в ЕС ще се създават и подходящи *институционални органи и звена*. Тяхната дейност ще бъде част от разглежданата политика на "всеобхватна законосъобразност". Преди всичко ще се формира *единна система за консултации на фермерите*. Тя ще обхваща главно даването на консултации за това как да се извършват агротехническите мероприятия и да се спазват законовите стандарти за производството на здравословни и екологично чисти храни. Първоначално обаче консултантски услуги ще се предоставят само на едри фермери, които получават над 15 хил. евро директни помощи или годишният оборот на техните стопанства превишава 100 хил. евро. Останалите ще могат да се включват в системата за консултантски услуги на доброволни начала.

За правилното разпределяне и оползотворяване на директните помощи на фермерите в ЕС ще бъде формирана и *интегрирана административна и контролна система*. В рамките на тази система ще се реализират програмите за водене на екологично и устойчиво земеделие и ще се осъществява строг контрол над фермерите, поели да спазват установените със закон агротехнически и екологични стандарти.

10.X.2003 г.